

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра міжнародного публічного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Правове регулювання міжнародних поштових відправлень»

Студентки 2 курсу, 10 м
групи,
заочної форми навчання
спеціальності
«Міжнародне право»

Герасімової
Мілени
Віталіївни

підпис
студента

Науковий керівник
к.ю.н.,
професор

Анцелевич
Герольд
Олександрович

підпис
керівника

Керівник освітньо-
професійної програми
д.ю.н.,
доцент

Дешко
Людмила
Миколаївна

підпис
керівника

Київ-2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ В СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ.....	6
1.1. Поняття, ознаки та класифікація міжнародного співробітництва держав в сфері міжнародних поштових відправлень	6
1.2. Генеза міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень.....	16
1.3. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень як одна з основ розвитку інтеграційних процесів	20
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ НА УНІВЕРСАЛЬНОМУ РІВНІ.....	27
2.1. Правовий статус Всесвітнього поштового союзу.....	27
2.2. Правове регулювання поштових відправлень в рамках СОТ.....	33
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ В ЄС.....	36
3.1. Загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг в ЄС.....	36
3.2. Адаптація законодавства країни до права ЄС в сфері поштових відправлень.....	39
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	49
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Розширення світового ринку поштових відправлень, збільшення кола держав - учасників міжнародного співробітництва в сфері поштових відправлень на універсальному рівні, завершення процесу формування єдиного поштового і митного простору на регіональному рівні – в межах Європейського Союзу, реалізація Україною євроінтеграційного вектору зовнішньої політики зумовили нагальну необхідність вирішення низки теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з правовим регулюванням міжнародних поштових відправлень.

В науці міжнародного публічного права не приділялося належної уваги комплексному системному дослідженню зазначеного питання. Разом з тим побічно питання міжнародних поштових відправлень і митного співробітництва в цьому контексті підіймалися такими вченими: Х. Вольфганг, Л. М. Ентін, М. Люкс, В. В. Мицик, А. А. Наку, К. К. Сандровський, Ф. Снайдер, В. Г. Храбсков та ін.

Отже, обрана тема дослідження є актуальною як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Мета випускної кваліфікаційної роботи полягає у розкритті правової сутності міжнародного співробітництва держав в сфері поштових відправлень, розробці рекомендацій, спрямованих на вдосконалення відповідного законодавства України.

Завдання:

- уточнити поняття “міжнародне митне співробітництво”;
- визначити роль міжнародного співробітництва в сфері поштових відправлень в процесах європейської інтеграції;
- охарактеризувати правовий статус Всесвітнього поштового союзу;

- охарактеризувати правове регулювання поштових відправлень в рамках СОТ;
- встановити загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг в ЄС;
- охарактеризувати сучасний стан здійснення адаптації законодавства України, що регулює міжнародні поштові відправлення в контексті європейської інтеграції;
- сформулювати пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення законодавства України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають при здійсненні міжнародних поштових відправлень.

Предметом дослідження є правове регулювання міжнародних поштових відправлень.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя становить сукупність методів і прийомів наукового пізнання, комплексне застосування яких забезпечує достовірність знання та вирішення поставлених цілей і завдань. Зокрема, історико-правовий метод, системний, нормативний та формально-юридичний методи сприяли аналізу юридичного змісту міжнародно-правових документів і правових актів законодавства України з питань міжнародного митного співробітництва в сфері поштових відправлень. За допомогою логіко-семантичного методу удосконалено понятійний апарат. Використання порівняльно-правового методу дозволило провести порівняння законодавства ЄС та України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в випускній кваліфікаційній роботі комплексно та системно проаналізовано відносини міжнародного співробітництва між державами в сфері поштових відправлень.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ДЕРЖАВ В СФЕРІ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ

1.1. Поняття, ознаки та класифікація міжнародного співробітництва держав в сфері міжнародних поштових відправлень

Держави країн-учасниць Ради Європи зробили суттєвий внесок у процеси становлення та розвитку загального міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень. Багато ідей, напрямків та форм сучасного міжнародного співробітництва виникли саме на Європейському континенті.

Відносини міждержавного співробітництва вже неодноразово піддавалися науковому аналізу [1; 58]. Однак майже всі такі дослідження мали описовий характер і не розкривали сутності поняття міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень. Тому передусім слід визначитися з термінологічним апаратом, який використовується в роботі, що в подальшому дасть можливість визначити поняття “міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень”.

Правильне усвідомлення терміна й охоплення за його допомогою найсуттєвіших ознак того чи іншого поняття – необхідна складова для визначення й усвідомлення предмета дослідження.

Ще у Давній Греції Діоген сформулював визначення: “Поняття – це те, що воно відображує, чим предмет був або чим він є” [2; 3, С. 53–54]. Цим самим філософ наголошував на необхідності тотожності між терміном і предметом або явищем, яке він називає.

У теорії права сформульовано основні вимоги до терміна: єдність термінології, загальне визнання терміна, стабільність і доступність [2, С. 107–108]. Зважаючи на зазначене, можна узагальнити, що будь-який юридичний термін має відповідати цим вимогам, але це не завжди відбувається повною мірою. Формування терміна в науці є фактором усвідомлення предмета дослідження. У кожній науці в процесі пізнання здійснюється оновлення термінів, перегляд їх адекватності щодо суті номінованих понять.

Міжнародне право як науку, що постійно розвивається, теж не оминула проблема застосування окремих термінів і визначення їх змісту. І в першу чергу це стосується терміна “міжнародне співробітництво”, що часто використовується в навчальній і науковій літературі з міжнародного права як один з базових термінів.

Так, професор Д. Б. Левін, досліджуючи проблеми міжнародного співробітництва і міжнародного права, ще в 1954 р. наголосив на тому, що міжнародне право і міжнародне співробітництво є взаємопов’язаними поняттями. За його твердженням, “міжнародне право, за своєю сутністю, є ні чим іншим, як правовою формою міжнародного співробітництва. Воно являє собою сукупність принципів і правил, які регулюють відносини між державами, що утворюються як на підставі їх боротьби за власні особливі інтереси, так і на підставі їх співробітництва, спрямованого на узгодження цих інтересів та на здійснення спільних цілей” [4; 56, С. 68]. Обґрунтовуючи зазначені вище висновки, Д. Б. Левін, як і більшість науковців, які намагалися досліджувати різні напрямки міжнародного співробітництва, зокрема й міжнародне митне співробітництво, теж не сформулював поняття “міжнародного співробітництва”.

Таким чином, постає питання: що ж саме слід розуміти під терміном

“міжнародне співробітництво”?

У словнику сучасних понять і термінів за загальною редакцією В. А. Макаренка [5; 6, С. 246] термін “міжнародний” тлумачиться як пов’язаний з відносинами між державами, належний до зовнішньої політики.

Що ж до терміна “співробітництво”, то у словнику російської мови за редакцією А. П. Євгенєвої він тлумачиться як спільна діяльність, а під здійсненням співробітництва, у свою чергу, розуміється здійснення якої-небудь діяльності спільно з ким-небудь [11, С. 211].

Характеризуючи міжнародне співробітництво, А. С. Проскурін запропонував таке його визначення: “спрямованість і рівень розвитку системи міжнародних відносин, що характеризуються регулярним цілеспрямованим і координованим самими учасниками розвитком міжнародних зв’язків у різних сферах і галузях міжнародного життя” [15, С. 441].

За його твердженням, з яким не можна не погодитися, “міжнародне співробітництво є єдиною розумною альтернативою міжнародній конфронтації, що випливає з “політики сили” і “балансу сил” у міжнародних відносинах та виникає як наслідок зміцнення взаєморозуміння й взаємної довіри між державами на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, виходячи із концепції спільності інтересів”.

Аналізуючи дану точку зору, можна дійти висновку, що основою регулярного цілеспрямованого і координованого міжнародного співробітництва має бути саме спільність державних інтересів як основний фактор його появи й розвитку.

Слід підкреслити, що в науці міжнародного права висловлювання

щодо цього погляду мали місце й раніше. Так, В. Моравецький, досліджуючи питання боротьби і співробітництва як типів міжнародних відносин, які відображають протилежність або відповідність державних інтересів, наголошував, що відносини співробітництва повинні мати за основу відповідність інтересів держав. Межі та ступінь відповідності інтересів держав визначають межі та ступінь можливого співробітництва між ними. Можливі різні межі й різний ступінь такої відповідності інтересів. У зв'язку з цим поняття відповідності інтересів у широкому розумінні охоплює більш вузькі поняття спільності та збігу інтересів.

Поняття спільності інтересів стосується відносин між державами з високим ступенем однорідності суспільно-економічного ладу, ідеології, політичних цілей тощо. У цьому разі у справах, де їхні інтереси будуть єдиними, держави проявлятимуть солідарність і спільність інтересів.

Різномірні й суверенні держави частіше за все прямують до максимального досягнення власного політичного й економічного зиску, лише за потреби враховуючи інтереси інших держав, побоюючись спричинення з їхнього боку шкоди у відповідь. Відповідність інтересів у таких умовах може бути явищем скоріше кон'юнктурним, тому що головна мета – досягнення максимальних вигод окремими державами – вводить їх у стан конфлікту. Тому найбільш придатним для визначення такої кон'юнктурної відповідності інтересів уявляється поняття збігу інтересів. Поняття збігу інтересів особливо підходить до відносин між державами з різним суспільно-економічним ладом [77, С. 29, 30].

А. А. Маєвська, розглядаючи поняття державних інтересів у міжнародному праві, зауважує, що інтерес можна визначити як усвідомлену потребу. Потреби ж визначаються конкретними для кожної держави внутрішніми та зовнішніми умовами їх існування, такими,

наприклад, як особливості географічного розташування, розмір території, забезпеченість сировиною, рівень індустріалізації, продуктивність сільського господарства, національний склад населення, історичні традиції, місце в системі міжнародних відносин тощо. Усі ці чинники об'єктивно детермінують потреби держави та визначають її інтереси. Інтереси держав неминуче збігаються і зіштовхуються. У світі немає двох держав, чий інтереси абсолютно ідентичні [72, С. 12, 13].

На думку цитованої вище А. А. Маєвської, концепція міжнародно-правового співробітництва виникла у зв'язку з двома іншими головними концепціями – *jus cogens* і міжнародного суспільного порядку, що ґрунтуються на принципах і нормах міжнародного права, юридична сила яких вища, ніж в інших нормах [72, С. 9, 10].

Тобто мирне і взаємовигідне міжнародне співробітництво з членами міжнародного співтовариства, що ґрунтується на спільності державних інтересів, має відбуватися на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. А саме на основі мирного співіснування держав, суверенної рівності держав, незастосування сили або погрози силою у міжнародних відносинах, непорушності державних кордонів, територіальної цілісності держав, мирного врегулювання міжнародних спорів, невтручання у внутрішні справи інших держав, поваги прав людини та основних свобод, рівноправності й права народів розпоряджатися своєю долею, співробітництва держав та сумлінного виконання міжнародних зобов'язань.

Отже, можна сформулювати таке визначення. Міжнародне співробітництво – регулярна цілеспрямована й координована спільна діяльність учасників міжнародних публічних відносин, що здійснюється на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права та

спрямована на узгодження їх інтересів для досягнення спільних цілей.

Однак відповідне розуміння відносин співробітництва в міжнародному спілкуванні нормативно оформилося зовсім нещодавно. Хоча ще у 1625 р. Гуго Гроцій обґрунтував необхідність установа певної взаємозалежності держав та затвердження закону і порядку в міжнародних відносинах. Відштовхуючись від новосформованого змісту поняття держави, яке походило з розуміння її суверенітету й рівності з іншими державами, Г. Гроцій уперше закріпив три основних принципи міждержавних відносин: суверенність, міжнародне співробітництво та гуманізм [6, С. 100; 7].

Головною перешкодою для розвитку міждержавного співробітництва, як підкреслював видатний радянський історик Б. Ф. Поршнєв, було те, що не сформувався єдиний універсальний зв'язок усіх держав з усіма, кожна проводила політику переважно стосовно своїх сусідів, котрих тільки як слід і знала [8; 116, С. 32]. Саме тому відносини міжнародного співробітництва тривалий час зберігали саме регіональний характер. Підтримуючи відносини з державами поза межами Європи, європейські держави не вважали їх за рівних.

З урахуванням того, що міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень є одним із різновидів міжнародного співробітництва, можна запропонувати таке його визначення: *міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень* – один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні митних питань поштових відправлень, на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень можна розглядати в таких аспектах:

- як один із типів міжнародних відносин, що виникають і розвиваються між рівноправними суб'єктами міжнародного права на недискримінаційних засадах. Оскільки будь-яка дискримінація є відмовою від співробітництва і переходом до іншого типу міжнародних відносин – міжнародного конфлікту;

- як один із принципів міжнародного спілкування у сфері міжнародних митних і пов'язаних з ними відносин (економічних, торговельних, транспортних, туристичних тощо) та зміст цих відносин;

- як організаційний процес, що відбувається між державами;

- як діяльність уповноважених державних органів, як правило, митних органів, щодо реалізації положень національного законодавства;

- як правовий обов'язок держав незалежно від відмінностей у їх політичних, економічних і соціальних системах;

- як загальносистемний інститут міжнародного митного права.

Сучасному міжнародному співробітництву в сфері міжнародних поштових відправлень властиві такі основні ознаки:

1. Воно є різновидом міжнародного співробітництва, елементом системи міжнародних відносин, і його характер та зміст залежать від їх сутності. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень зводиться до впорядкування та розвитку різноманітних видів міжнародних митних відносин, присвячених, як правило, питанням: спрощення та гармонізації митних процедур і формальностей; упровадження сучасних митних інформаційних систем та обміну на їх основі статистичною митною інформацією; боротьби з митними правопорушеннями; розвитку потенціалу національних митних

адміністрацій; гармонізації та уніфікації національних митно-правових систем; створення митних союзів та іншим питанням, від вирішення яких залежить забезпечення безпеки та полегшення світової торгівлі (як приклад, розробка єдиних стандартів міжнародного митного співробітництва, організація та проведення семінарів і навчальних циклів), а також, і це головне, забезпечення власних внутрішньодержавних інтересів та безпеки.

2. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень – це один із видів спільної діяльності держав в особі уповноважених на те органів, яка виникає на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, що ґрунтується на спільності або збігові державних інтересів. Якщо держава при вирішенні митних питань щодо поштових відправлень не бере до уваги інтереси інших держав або провадить митну політику, яка завдає їм збитків, можуть виникнути “митні війни”, що ускладнюють зовнішньоекономічні зв’язки й міжнародні відносини в цілому. Міжнародне митне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень має погоджувальний, координаційний характер і виникає та розвивається між рівноправними суб’єктами міжнародного права (в основному, між державами).

3. У свою чергу, міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень слід відрізнити від взаємної адміністративної допомоги (або взаємодопомоги) з митних питань. На відміну від поняття міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень, поняття взаємної адміністративної допомоги закріплено в Загальному додатку Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. і тлумачиться як заходи, що здійснюються однією митною службою за дорученням іншої митної служби або спільно з

нею з метою належного застосування митного законодавства, а також для відвернення, розслідування або припинення порушень митного законодавства [9; 10; 18].

На нашу думку, міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень – поняття ширше, аніж взаємодопомога.

4. Участь у міжнародному співробітництві в сфері міжнародних поштових відправлень є не стільки правом, скільки обов'язком держав.

5. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень ґрунтується на нормах права. Цілі міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень можуть бути досягнуті лише у разі, якщо воно підкріплене реальною силою. Тому невід'ємна умова його існування – наявність норм міжнародного та внутрішньодержавного права, що встановлюють загальні засади співробітництва, правила поведінки і повноваження органів, які їх реалізують, відповідальність за порушення зобов'язань, узятих на основі такого співробітництва. За допомогою правових норм розкривається зміст міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень.

6. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень здійснюється з дотриманням певних принципів, які являють собою виражені в нормах права інформативно-керівні ідеї, положення, що визначають зміст галузі права, надають їй цілісність, єдність сукупності правових норм, об'єднаних предметом правового регулювання. Насамперед, це єдині для всього міжнародного права основні принципи: повага державного суверенітету, суверенна рівність держав, співробітництво між державами у здійсненні цілей і принципів Статуту ООН та ін. Існують і спеціальні принципи: взаємної вигоди, найбільшого сприяння, лібералізації торгівлі, поступового зниження рівня митного

оподаткування, спрощення та гармонізації митних процедур тощо [73, С. 615]. Спеціальні принципи так або інакше являють собою конкретизацію основних принципів міжнародного права і тому мають узгоджуватися з ними, як наприклад, принцип співробітництва та взаємодопомоги держав у митних справах.

7. Розвиток міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень об'єктивна необхідність і заінтересованість держав та регіональних інтеграційних організацій у ньому.

Види міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень залежно від об'єкта співробітництва можна також поділити на:

- 1) співробітництво з питань спрощення та гармонізації митних процедур;
- 2) співробітництво з питань надання взаємної адміністративної допомоги;
- 3) співробітництво щодо питань боротьби з митними правопорушеннями;
- 4) співробітництво з питань надання митних привілеїв та імунітетів тощо.

Щодо інших видів міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень то їх можна класифікувати на підставі таких критеріїв:

- за ступенем відкритості: відкрите (у ньому може брати участь будь-яка держава) і закрите (коло учасників такого співробітництва заздалегідь визначено);
- залежно від спрямованості: прогресивне й регресивне;
- стосовно майбутнього розвитку: перспективне, яке відкриває нові можливості для спільної діяльності (співпраці), й безперспективне –

безвихідне;

– за часовими характеристиками: співробітництво, здійснення якого чітко регламентовано часовими рамками (короткострокове, середньострокове, довгострокове) та безстрокове;

– за формою здійснення: легітимне й нелегітимне тощо.

1.2. Генеза міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень

В юридичній літературі тема становлення міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень мало досліджена. Ринок же послуг зв'язку — це один із найбільш розвинених сегментів економіки нашої держави. Наявне різноманіття послуг поштового зв'язку (виплата та доставка соціальних допомог, передплата і доставка друкованих періодичних видань без належної тарифної компенсації) значно знижує ступінь попиту на звичайну письмову кореспонденцію, що негативно позначається на становищі національного оператора поштового зв'язку.

Договір міжнародної поштової пересилки, а також пов'язаний з ним договір перевезення пошти має самостійну міжнародно-правову регламентацію. Її головним джерелом є Всесвітня поштова конвенція, підписана в Берні 9 жовтня 1874 р а нині діюча в редакції, узгодженої в Бухаресті 5 жовтня 2004 р. і вступила в силу з 1 січня 2006 г. Це одна з наймасовіших Конвенцій - об'єднує 191 держава

Конвенцією заснований Загальний (з 1878 р - Всесвітній) поштовий союз, визначені загальні правила роботи міжнародної поштової служби і міжнародної пересилки письмової кореспонденції. Те, що найбільш

актуально для цілей міжнародного торгового права, тобто питання пересилання дистанційно проданих (куплених) товарів в листах і бандеролях з оголошеною цінністю і посилки, а також питання грошових розрахунків з використанням послуг поштових організацій, Конвенцією не регулюється - всі ці аспекти підлягають регулюванню додатковими угодами країн-учасниць Союзу.

До числа таких документів належать Угода про всесвітніх поштових посилках з Заключним протоколом, підписана в Сеулі 14 вересня 1994 р, і Регламент поштових посилок, разом з Заключним протоколом і Бланками, прийнятий в Берні 11 листопада 2008 р. Угода вступило в силу з 1 січня (для Росії - з 1 квітня) 1996 р а Регламент - з 1 жовтня 2010 р. Угода має більш юридичну, а Регламент - технічну і технологічну спрямованість. Обидва документи (особливо останній) надзвичайно об'ємні і повинні бути предметом самостійного вивчення.

П. 3 ст. 25 Угоди і п. 2 ст. 149 Регламенту обмежують відповідальність поштових операторів за втрату або пошкодження предмета, пересилається в міжнародній посилці, його оголошеною цінністю, а якщо її оголошено не було - то сума відшкодування повинна бути визначена з розрахунку 4,5 СДР за кожен кілограм-брутто ваги посилки + 40 СДР за всю посилку в цілому, тобто верхня межа відповідальності міжнародної пошти може виявитися ще більш низьким, ніж перевізника (чим важче посилка - тим відносно більш низькими він виявиться). Виплата відшкодування повинна бути проведена не пізніше, ніж у тримісячний строк з дня подачі реєстрації (ст. 153 Регламенту). У той же час, відповідальність міжнародної пошти будується на нормальних - підприємницьких, що не залежать від провини - підставах; обставини, які могли б виключити таку відповідальність, вичерпним чином перераховані в ст. 28 Угоди.

При розгляді питання еволюції міжнародного співробітництва в сфері поштових відправлень ключовим є і розгляд міжнародної митної співпраці. Воно розпочалося з появою першої міжнародної митної організації – Міжнародного союзу з публікації митних тарифів (далі – Міжнародний союз), створеного на основі Міжнародної конвенції про створення Міжнародного союзу з публікації митних тарифів від 5 липня 1890 р. [19, С. 162].

Міжнародний союз розпочав свою діяльність з 1 квітня 1891 р. і діє донині, нараховуючи 50 держав-учасниць [20], як інформаційно-технічна організація, що систематизує, видає та розповсюджує матеріали про митні тарифи й митне законодавство різних держав світу [62, С. 460]. Переклад і публікацію матеріалів у збірнику “Міжнародний митний бюлетень” здійснює спеціально створене у Брюсселі Міжнародне бюро. Для цього держави-учасниці зобов’язалися без затримок надавати Міжнародному бюро по два екземпляри таких документів: 1) національні митні закони і митний тариф; 2) постанови, що вносять зміни до національних митних законів і митних тарифів; 3) циркуляри та інструкції щодо застосування тарифу або класифікації товарів, які надсилаються митним установам, і можуть бути оприлюднені; 4) тексти укладених торгових договорів, міжнародних конвенцій і внутрішніх законів, які прямо стосуються чинних митних тарифів.

Названі вище вчені виникнення митного співробітництва між європейськими державами пов’язують з появою міжнародних організацій, статутна діяльність яких передбачала можливість здійснення такого співробітництва. Проте, на нашу думку, ця позиція помилкова, оскільки митне співробітництво між європейськими державами на рівні міжнародних організацій лише засвідчило масштабність розвитку такого

співробітництва й остаточно затвердило виникнення його нової форми.

Як наголошує Т. М. Нешатаєва, розширення спеціальних сфер міжнародного співробітництва у XIX ст. призвело до появи нової форми міжнародного співробітництва – міжнародних організацій [79, С. 11]. “І хоча масштаби діяльності міжнародних організацій, – писав відомий радянський учений-міжнародник Г. Й. Морозов, – на той період були незначні, а коло їх учасників, як правило, обмежене, поява й розвиток таких організацій для свого часу стало кроком уперед на шляху до розвитку та збагачення форм міжнародних відносин” [78, С. 13]. У свою чергу, Р. М. Ілюхіна, аналізуючи появу перших міждержавних організацій, зокрема й Міжнародного союзу з публікації митних тарифів, зазначала: “... створення такого роду організацій свідчило про певний прогрес, оскільки це були перші кроки в процесі розвитку багатостороннього співробітництва” [39, С. 19].

Тому ми вважаємо, що виникнення митного співробітництва між європейськими державами не можна пов’язувати виключно з діяльністю міжнародних організацій. Створення Міжнародного союзу, головним завданням якого є систематичне інформування держав-учасниць про митні тарифи різних держав і зміни, що до них вносяться, сприяло розвитку на багатосторонній колективній основі такого напрямку міжнародного митного співробітництва, як інформаційне співробітництво з митних питань. Самі ж відносини митного співробітництва між європейськими державами мають набагато глибші корені, аніж кінець XIX – початок XX ст.

Підсумком роботи Митного комітету 15 грудня 1950 р. стало підписання трьох конвенцій, які й дотепер є основою міждержавного митного співробітництва: Конвенції про номенклатуру для класифікації

товарів за митними тарифами (набрала чинності 11 вересня 1953 р.), Конвенції про оцінку товарів у митних цілях (набрала чинності 28 червня 1953 р.) і Конвенції про створення Ради митного співробітництва – міжнародної митної організації, завдання якої – тлумачення і застосування двох попередніх конвенцій. Головна мета Конвенції про створення Ради митного співробітництва, як заявили в преамбулі її учасники, – найбільш повне забезпечення узгодженості їх митних систем, розвиток і вдосконалення митної техніки, митного законодавства [70, С. 64].

Конвенція про створення Ради митного співробітництва набула чинності 4 листопада 1952 р., а перша сесія новоутвореної європейської організації, участь у якій взяло сімнадцять європейських держав, відбулася 26 січня 1953 р. З часом Рада митного співробітництва з обмеженої Європейським континентом регіональної організації перетворилася на організацію митного співробітництва світового масштабу, до складу якої станом на червень 2009 р. входить 174 суб'єкти міжнародного права. У зв'язку з цим з 1994 р. Раду митного співробітництва ще називають Всесвітньою митною організацією.

1.3. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень як одна з основ розвитку інтеграційних процесів

Розглядаючи міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень як організаційний процес (від лат. processus – хід, проходження, просування [47, С. 433]), що являє собою закономірну, послідовну, безперервну зміну послідовних моментів розвитку міждержавних зв'язків з питань міжнародних поштових відправлень, обов'язково треба звернути увагу на його роль і місце в становленні

європейської інтеграції.

Вибір для вивчення зазначеної проблеми не є випадковим: інтеграційні процеси між європейськими державами неодноразово були предметом наукових досліджень, проте відносинам міждержавного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень у процесах становлення й розвитку європейської інтеграції уваги майже не приділялося; дослідники, як правило, обмежувалися розглядом окремих аспектів європейської інтеграції.

Так, одні автори розглядали інтеграційні процеси в рамках окремих міждержавних об'єднань [34; 21; 22]. Інші поділяли їх на такі, що відбувалися між капіталістичними та соціалістичними країнами [27, С. 402; 38, С. 19]. Основна увага була спрямована на політичні та економічні аспекти інтеграції (інколи їх відокремлювали), досліджувались окремі її напрямки, як-от європейська аграрна інтеграція [32]. Недостатньо дослідженими залишилися положення щодо становлення європейської інтеграції та місця у її розвитку міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень, хоча саме ця галузь міжнародних відносин створила належні умови для активізації інтеграційних процесів у Європейському регіоні.

У зв'язку з цим не зовсім доцільним бачиться протиставлення міждержавного співробітництва і міждержавної інтеграції. Так, на думку Б. М. Топорніна, поняття “інтеграція” виникло у зв'язку з тим, що оперувати поняттями, подібними до “міжнародного співробітництва” або навіть “європейського співробітництва”, виявилось складно, оскільки вони не відображали сутність нових явищ. Більше того, поняття “інтеграція” сьогодні прямо протистоїть поняттю “міждержавне співробітництво” і розглядається перш за все як вихід за межі такого співробітництва аж до

утворення єдиної структури, яка відрізняється наднаціональними (наддержавними) рисами [23, С. 14].

Дійсно, обсяг поняття “міждержавна інтеграція” дещо ширший за обсяг поняття “міждержавне співробітництво”, але в тому сенсі, що інтеграція держав не заперечує, а, навпаки, розширює та поглиблює відносини співробітництва держав, оскільки є однією з еволюційних форм цього співробітництва.

Що ж до “наднаціональності”, то ця ознака не є характерною рисою інтеграційних процесів держав у порівнянні з їх “доінтеграційним” станом. Як слушно зазначає з цього приводу С. Г. Стоякін, “набуття даної ознаки є одним із суттєвих моментів процесу переходу до цілого, але не є необхідною умовою визнання певної сукупності держав інтеграційним об’єднанням” [24, С. 25].

З урахуванням викладеного можна вважати, що правильно говорити про інтеграцію як про одну з форм міждержавного співробітництва, котра не лише не виходить за його межі, а навпаки – розширює і поглиблює відносини співробітництва між заінтересованими державами, які в подальшому отримують можливість діяти (співпрацювати) на основі принципу міждержавного співробітництва в рамках певного міждержавного об’єднання.

Так що ж саме означає термін “інтеграція”, і яким чином співробітництво між європейськими державами в сфері міжнародних поштових відправлень створило належні передумови для розвитку інтеграційних процесів у Європейському регіоні?

У Дипломатичному словнику за редакцією А. А. Громика зазначається, що термін “інтеграція” походить від латинської *integratio* – відновлення, поповнення, *integer* – цілий і означає в загальному розумінні

“складання цілого з різних елементів” [27, С. 402]. Дуже схоже визначення інтеграції у Великому економічному словнику за редакцією А. Н. Азріліяна, а саме: “об’єднання в ціле яких-небудь частин, елементів” [13, С. 216].

Виходячи із зазначених дефініцій, неважко побачити, що інтеграції не властиві так звані “наднаціональні” (наддержавні) риси, з появою яких більшість дослідників і пов’язують її виникнення в Європейському правовому просторі.

Так, відомий радянський дослідник європейських інтеграційних процесів В. Г. Барановський, застосовуючи поняття “інтеграція” (перетворення в ціле – *integrare*) у практиці міжнародних відносин, робить висновок, що це поняття “повинно включати становлення певного міжнародного комплексу, в якому складові його елементи в сукупності володіли б якоюсь новою щодо самих себе якістю – якістю цілісності”. Дослідник зазначав, що поняття “інтеграція”, якщо говорити про нього в найузагальненішому плані, в категоріях системного підходу, означає становлення певної цілісності, стан пов’язаності окремих диференційованих частин в ціле, а також процес, що приводить до такого стану. Саме наявністю якості цілісності інтеграційний комплекс, елементами якого виступають суб’єкти міждержавних відносин – національні держави, відрізняється від неінтеграційного, інтегрований стан від доінтегрованого [5, С. 32–33, 35].

Специфічна риса інтеграції полягає в її регіональному характері. Вона має тенденцію розвиватися в тих районах світу, де для цього існують необхідні економічні й політичні передумови, та об’єднує переважно сусідні, територіально близько розташовані держави. Якщо міжнародне співробітництво в інших його проявах може розвиватися і розвивається між

будь-якими країнами, будь-якими регіонами, то інтеграція може відбуватися і відбувається між однотипними, однорідними в соціально-економічному плані державами або між державами, що мають деяку спільність соціально-політичних інтересів і цілей. Інтеграція не обмежується двосторонніми чи багатосторонніми угодами держав, а потребує утворення спеціальних міждержавних інститутів, здатних координувати дії урядів, проводити в тих чи інших масштабах спільну економічну політику [38, С. 18].

Більше того, узгодження і координація дій між двома чи більше державами аж ніяк не породжують необхідності їх здійснення в рамках утворених наднаціональних політичних інституцій і не обов'язково вказують на втрату ними своєї самостійності або на відмову від свого суверенітету на користь останніх. Усе це може відбуватись на основі спільної розробки і спільного проведення політики у відповідних галузях.

Саме з огляду на ці ознаки інтеграція може розвиватися і розвивається лише між державами, що належать до однієї соціальної системи, тоді як інші форми міжнародного співробітництва можуть існуюти й існують між різними державами незалежно від їхнього суспільного ладу [34, С. 8].

Нормативною основою розвитку співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень для досягнення європейськими державами встановленої мети стали положення Генеральної угоди з митних тарифів і торгівлі 1947 р. (далі – ГАТТ) – багатостороннього міжнародного договору, а з часом і міжнародного органу, покликаного регулювати митні та деяких інші аспекти повоєнних торгових відносин держав-членів. Офіційними цілями учасників ГАТТ визначено укладення двосторонніх угод, спрямованих на зниження митних тарифів та усунення дискримінації

в міжнародній торгівлі [61, С. 61].

Набравши чинності в січні 1948 р., положення ГАТТ чітко визначили принципи створення митних союзів і зон вільної торгівлі.

Їх характеристики слід приділити окрему увагу, враховуючи той факт, що зони вільної торгівлі та митні союзи були й залишаються донині двома найбільш поширеними прикладами цілісних інтеграційних комплексів, участь в яких прагнуть брати майже всі європейські держави. Більше того, на думку Б. Баласси, створення зон вільної торгівлі та митних союзів відбувається в рамках правил ГАТТ і не потребує звернення їх держав-членів до заходів позитивної інтеграції [25, С. 348]. Тобто їхнє формування відбувається в рамках процесів міжнародного співробітництва, зокрема міжнародного митного співробітництва, і не потребує прийняття єдиних нормативно-правових актів і створення спеціальних інститутів (наднаціонального характеру) для розвитку інтеграційних процесів.

Метою створення митного союзу чи зони вільної торгівлі було визначено “полегшення торгівлі між територіями, що їх утворюють, а не створення перешкод в торгівлі між іншими договірними сторонами і даними територіями” [26].

Створюючи зону вільної торгівлі, кожна її держава-член, зберігаючи свій власний митний тариф та інші види регуляції торгівлі з третіми країнами, мала дотримуватися єдиних правил походження. Ці правила перешкоджають відхиленню торгівлі, тобто імпорту товарів з третіх країн у зону країною А (яка має нижчий зовнішній тариф, ніж країна В), з тим, щоб реекспортувати їх у країну Б. За умов існування зони вільної торгівлі виникає ситуація, коли знято всі бар'єри на шляху торгівлі товарами та послугами між країнами-учасницями. Споживачі матимуть доступ до найдешевшого джерела пропозиції по всій зоні в цілому та, як наслідок,

отримають вигаш від торгівлі у формі зростання добробуту. Оскільки для країн – членів зони вільної торгівлі не існує вимоги гармонізувати свою торговельну політику щодо країн, які не є її членами, то митниці всередині зони повинні залишатись для того, щоб уникнути нечесної торгівлі. Випадок нечесної торгівлі може мати місце, коли країна, що не є членом зони вільної торгівлі, може ухилитися від імпорتنих обмежень, які встановлює одна з країн – членів зони вільної торгівлі, експортуючи до цієї країни через іншу країну – члена зони вільної торгівлі, яка має ліберальний режим щодо імпорту. За допомогою прикордонних митниць контролюється походження товарів [74, С. 12].

На основі вищезазначеного правильніше говорити про те, що метою європейських інтеграційних процесів від самого початку їх виникнення було саме полегшення торгівлі між територіями їх держав-учасниць, а не створення одного чи кількох європейських митних союзів. Водночас максимальний розвиток вільної торгівлі всередині інтеграційного угруповання передбачав і посилення протекціонізму у відносинах між його учасниками та іншим світом. Самі ж зони вільної торгівлі та митні союзи, якщо їх створення не є кінцевою метою об'єднання, слід розглядати як політико-правові інструменти або засоби досягнення “цілісності”, кінцевий стан якої визначається в кожному окремому випадку державами – членами того чи іншого інтеграційного об'єднання. Більше того, обов'язковою умовою такої “цілісності” є координація міждержавного співробітництва в напрямку створення спільного митного простору між відповідними державами та створення умов для безперешкодних (безбар'єрних) міжнародних поштових відправлень.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ НА УНІВЕРСАЛЬНОМУ РІВНІ

2.1. Правовий статус Всесвітнього поштового союзу

Всесвітній поштовий союз є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй. Його діяльність, а також діяльність держав-учасниць Союзу регулюється цілою низкою міжнародних багатосторонніх угод, серед яких Статут Всесвітнього поштового союзу від 10.07.1964 р., Всесвітня поштова конвенція від 05.10.2004 р., Загальний регламент Всесвітнього поштового союзу від 14.12.1989 р., Угода про поштові посилки від 14.09.1994 р., Угода про служби поштових платежів від 05.10.2004 р. та інші угоди. Вимоги Всесвітнього поштового союзу до надання поштових послуг та їх регулювання переважно впливають з міжнародно-правових угод, які регулюють міжнародні поштові відносини.

Враховуючи на особливості, передбачені статутними документами Всесвітнього поштового союзу, а також міжнародними угодами, укладеними державами в рамках Союзу, вартим на увагу є розгляд загальної концепції, мети, задач, принципів діяльності і основних положень функціонування Всесвітнього поштового союзу. Їхній попередній розгляд вважаємо необхідним, виходячи з того, що саме вони визначають загальні підходи і вимоги до надання якісних міжнародних поштових послуг. Вимоги Всесвітнього поштового союзу до надання поштових послуг державами-учасницями ґрунтуються на концепції Єдиної поштової території Союзу.

Відповідно з положеннями Статуту Всесвітнього поштового союзу, до складу Союзу належать: «а) території країн-членів; б) поштові установи, засновані країнами-членами на територіях, не включених у Союз; с) території, які, не будучи членами Союзу, включені в Союз, тому що, з поштової точки зору, вони підпорядковані Країнам-членам».

В розумінні розробників концепції, «єдина поштова територія для взаємного обміну відправленнями письмової кореспонденції» складає сферу діяльності Всесвітнього поштового союзу і охоплює поштові території 191 держави світу. Концепція, що покладена в основу функціонування Всесвітнього поштового союзу, покликана сприяти розвитку зв'язків між народами шляхом ефективного функціонування поштових зв'язків і сприяння високим цілям міжнародного співробітництва в культурному, соціальному та економічному плані.

Вимоги Всесвітнього поштового союзу до надання поштових послуг державами-учасницями впливають з концепції єдиної поштової території Союзу, яка і визначає мету, задачі і принципи діяльності Всесвітнього поштового союзу. Метою Всесвітнього поштового союзу є забезпечення організації і вдосконалення поштових зносин і створення в цій сфері сприятливих умов для розвитку міжнародного співробітництва. Задачі Всесвітнього поштового союзу полягають у наступному:

- встановлення одноманітних міжнародних поштових зв'язків та полегшення обміну міжнародної пошти;
- сприяння поштовому співробітництву державучасниць Союзу;
- визначення умов визначення та встановлення тарифів міжнародного поштового зв'язку;
- врегулювання спірних питань між членами Союзу.

Надання поштових послуг ґрунтується на загальних принципах, закріплених міжнародно-правовими актами, що визначають діяльність державучасниць в рамках Всесвітнього поштового союзу.

Принцип свободи транзиту Принцип свободи транзиту викладено у ст.1 Статуту Всесвітнього поштового союзу від 10.07.1964 р. та ст.4 Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. Принцип свободи транзиту передбачає зобов'язання кожної поштової адміністрації завжди надсилати закриту й відкриту кореспонденцію, яка надходить до неї від іншої адміністрації, найшвидшими шляхами та з використанням найнадійніших засобів, які вона використовує для своєї власної кореспонденції. Цей принцип також застосовується до засланої кореспонденції. Принцип свободи транзиту визначає, що країни-члени, що не беруть участі в обміні листами, які містять швидкопсувні біологічні речовини чи радіоактивні речовини, мають право не допускати ці відправлення для відкритого транзиту своєю територією. Це також стосується кореспонденції, іншої ніж листи, поштові картки й література для сліпих. Також це застосовується до друкованих видань, періодики та журналів, дрібних пакетів і мішків М, вміст яких не відповідає вимогам положень, які регулюють умови їхнього публікування й обігу в країні, яку вони перетинають. Принцип свободи транзиту передбачає, що свобода транзиту поштових посилок, що надсилаються наземними й морськими шляхами, обмежується територіями країн, що беруть участь у цій службі. Принцип свободи транзиту передбачає, що свобода транзиту авіапосилок гарантується на всій території Союзу. Однак країни-члени, що не надають послуг у сфері поштових посилок, не можуть бути зобов'язані забезпечувати надсилання авіапосилок наземним шляхом

Якщо країна-член не дотримується положень, що стосуються свободи транзиту, інші країни-члени мають право припинити поштовий зв'язок із цією країною. Принцип поштової безпеки Принцип поштової безпеки закріплено у ст.4 Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. та деталізовано у ст. 11 та ст.15. Принцип передбачає, що країни-члени затверджують і реалізують стратегію дій у сфері безпеки на всіх рівнях поштової експлуатації з метою підтримання і посилення довіри широких верств населення до поштових служб в інтересах всіх задіяних службовців. Така стратегія включає обмін інформацією стосовно збереження надійності й безпеки перевезення й транзиту поштових відправлень між країнами-членами. Принцип захисту навколишнього середовища Принцип захисту навколишнього середовища закріплено у ст.10 Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. та деталізовано у пп.3, 4 ст. 15 та ст.16. Принцип передбачає, що країни-члени розробляють і здійснюють на всіх рівнях експлуатації пошти активну стратегію у сфері захисту навколишнього середовища й сприяють приверненню уваги до питань екології у рамках поштових служб.

Принцип відповідальності поштових адміністрацій Принцип відповідальності поштових адміністрацій держав-учасниць всесвітнього поштового союзу закріплено у ст.ст. 21-26 Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. 3.5. Принцип національного режиму при оплаті поштових послуг Принцип національного режиму при оплаті поштових послуг закріплено у ст. 28 Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. Принцип передбачає, що кожна адміністрація застосовує у відношенні до інших адміністрацій усі тарифи, терміни й умови, що пропонуються в її внутрішньому режимі на умовах, аналогічних тим, що забезпечуються для її національних клієнтів.

Крім того, окремі автори вважають, що надання поштових послуг ґрунтується і на інших загальних принципах, що визначають діяльність державучасниць в рамках Всесвітнього поштового союзу, зокрема принципі безоплатності транзитного пересилання, принципі однаковості, незалежності від відстані поштової оплати (тарифу), принципі скасування поділу поштових зборів.

Ґрунтуючись саме на меті, задачах і принципах діяльності, Всесвітній поштовий союз визначив загальні вимоги до держав-учасниць в питаннях щодо надання поштових послуг та їх регулювання з метою сприяння концепції єдиної поштової території Союзу країни-члени: забезпечують, щоб усі користувачі (клієнти) мали право доступу до універсальної поштової служби, що включає надання якісних основних поштових послуг у всіх відділеннях на їхній території за доступними цінами; визначають, в рамках свого національного поштового законодавства чи іншими звичайними засобами, обсяг пропонованих поштових послуг, а також вимоги стосовно якості й доступних цін з урахуванням як потреб населення так і своїх національних умов; забезпечують, щоб надання поштових послуг та досягнення стандартів якості здійснювалося операторами, на яких покладене надання універсальних поштових послуг; забезпечують належне надання універсальних поштових послуг, гарантуючи таким чином їхню стабільність. Забезпечення права доступу до універсальної поштової служби усіх користувачів (клієнтів), що включає надання якісних основних поштових послуг у всіх відділеннях на їхній території за доступними цінами відбувається шляхом прийняття, дотримання і виконання державами-учасницями Всесвітнього поштового союзу норм і стандартів якості служби поштових послуг.

Положеннями Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. передбачено наступне: Адміністрації повинні встановити й публікувати свої стандарти й норми у сфері доставки вхідних відправлень письмової кореспонденції та посилок. Ці стандарти й норми, збільшені на час, який є необхідним для митного очищення, є не менш сприятливими, ніж ті, що застосовуються до подібних відправлень їхньої внутрішньої служби. Адміністрації подання також встановлюють і публікують стандарти пересилання з кінця в кінець для пріоритетних відправлень й авіаційних відправлень письмової кореспонденції, а також для поштових посилок та посилок економ-класу (наземних). Поштові адміністрації здійснюють оцінку застосування нормативів у сфері якості послуг служби.

Забезпечення належного надання універсальних поштових послуг, що гарантує таким чином їхню стабільність, відбувається шляхом прийняття, дотримання і виконання державами-учасницями Всесвітнього поштового союзу правил і зобов'язань, що застосовуються до письмової кореспонденції та поштових посилок. Положеннями Всесвітньої поштової конвенції від 05.10.2004 р. передбачено наступне. Обов'язок держав-учасниць Всесвітнього поштового союзу забезпечувати приймання, перевезення та доставку письмової кореспонденції Відповідно до загальних умов, передбачених Всесвітньою поштовою конвенцією від 05.10.2004 р. «Країни-члени забезпечують приймання, обробку, перевезення та доставку¹⁹ письмової кореспонденції».

2.2. Правове регулювання поштових відправлень в рамках СОТ

В документах СОТ щодо поштових відправлень одним з ключових є положення щодо “єдиної митної території”, “митного простору” та “єдиного митного простору”.

Так, відповідно до положень ст. XXIV ГАТТ під митною територією слід розуміти будь-яку територію, на якій діє окремий митний тариф або інші заходи регулювання торгівлі, що застосовуються для суттєвої частини торгівлі даної території з іншими територіями.

Зважаючи на наведене, розуміння митної території в міжнародному праві ґрунтується на принципі просторової сфери дії норм національного митного права і, таким чином, не обмежується фізичним простором (адміністративною територією) тієї або іншої держави, що, у свою чергу, дозволяє суттєво розширити просторові межі здійснення державної влади в галузі митного регулювання або, навпаки, звужити їх, тобто визначити реальну протяжність території без будь-яких обмежень чи перешкод, на яку поширюється політичний вплив конкретної держави. Проте не лише держави можуть розглядатися в ролі суб'єкта міжнародного права, що володіє певною митною територією і здійснює політичний вплив на певні просторові межі. Ними можуть бути також об'єднання держав у формі митних чи економічних союзів та зон вільної торгівлі.

Якщо таким суб'єктом виступає держава, то утворюваний в такий спосіб митний простір складається з митної території даної держави й інших просторів (територій), на які поширюється юрисдикція її митних органів, згідно з положеннями національного права такої держави, двосторонніх міжнародних договорів та загальновизнаних норм і

принципів міжнародного права.

Щодо цього К. К. Сандровський справедливо зазначав: “Митний простір – поняття, тісно пов’язане з такими політико-правовими категоріями, як суверенітет, суверенні права, юрисдикція держави. Відповідно митний простір може розглядатися як сфера, пов’язана або з державною, або з так званою міжнародною територією, або з частиною території однієї держави, що використовується для здійснення митної юрисдикції іншою державою – за згодою між ними і в межах, що допускаються міжнародним правом” [44, С. 59].

Приклади, коли межі митної й адміністративної території європейських держав не збігаються, не поодинокі. До того ж можна говорити як про умовне розширення меж митної території, так і про умовне її скорочення, а в окремих ситуаціях і про повну її відсутність.

Слід наголосити, що власне зміна меж митної території тієї або іншої держави безпосередньо не відбувається, умовне ж її “розширення” або “скорочення” здійснюється завдяки розширенню або звуженню просторової сфери дії норм її митного законодавства, а не через зміну юридичного статусу території іноземної державної чи міжнародної території.

З огляду на сказане зміна меж митної території держави у бік збільшення, порівняно з її адміністративною територією, може відбуватися як на умовах, передбачених у двосторонніх міжнародних договорах, так і на умовах, закріплених у загальному міжнародному праві.

Митний простір митного союзу, на відміну від попереднього, характеризується внутрішньою єдністю, цілісністю і неподільністю. Його матеріальною основою виступає єдина митна територія [45, С. 427], а сам він, оскільки виникає в результаті заміни двох або декількох національних

митних просторів, стає єдиним митним простором митного союзу і всіх його держав-членів.

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ВІДПРАВЛЕНЬ В ЄС

3.1. Загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг в ЄС

Директива 97/67/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 грудня 1997 року про загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства та покращення якості послуг; Директива 2002/39/ЄС Європейського парламенту та Ради від 10 червня 2002 року, яка вносить застереження до Директиви 97/67/ЄС стосовно подальшого відкриття поштових послуг Співтовариства для конкуренції; Директива 2008/6/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 лютого 2008 року про внесення змін до Директиви 97/67/ЄС про завершення формування внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства встановлюють загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг в ЄС [31; 32].

Застереження до Директиви від 20.02.2008 р. передбачають можливість запровадження механізмів компенсації з державних фондів та розподілу собівартості зобов'язань щодо загальних послуг між постачальниками послуг та/або користувачами у випадках якщо зобов'язання щодо загальних послуг представляють несправедливий фінансовий тягар для постачальників загальної послуги. Закріплений у вказаній Директиві принцип безперервності надання універсальних послуг, який передбачає їх надання кожного робочого дня, не менше 5 днів на тиждень (як мінімум одне приймання та одна доставка до приміщень споживача) не знайшов відображення в українському законодавстві.

Згідно з Директивою 97/67/ЄС до загальної послуги входить, як мінімум: приймання, сортування, транспортування та розсилання поштової кореспонденції вагою до 2 кг. та поштових пакунків вагою до 10 кг., а також послуги рекомендованої пошти та страхування кореспонденції.

Згідно з Директивою 97/67/ЄС види діяльності у поштовому секторі, які не підлягають ліцензуванню здійснюються на основі «загального дозволу», що може передбачати процедури реєстрації або декларування такої діяльності.

Директива 97/67/ЄС із змінами від 20.02.2008 р. передбачає запровадження індивідуальних ліцензій для послуг, які підпадають під визначення загальних.

Застереження до Директиви 97/67/ЄС від 20.02.2008 р., які містять ряд норм, спрямованих на подальшу лібералізацію ринку послуг поштового зв'язку, не знайшли відображення в Законі «Про поштовий зв'язок». Зокрема це стосується статті 11а Директиви, яка передбачає, що з огляду на необхідність захисту інтересів користувачів та/або поширення конкуренції держави можуть ухвалювати заходи для забезпечення доступу до поштової мережі та елементів поштової інфраструктури або послуг, які надаються в межах загальних послуг (система поштових кодів, адресна база даних, поштові скриньки, скриньки для доставки, інформація про зміну адреси, служба перенаправлення та послуга повернення до відправника).

Також Директиви 97/67/ЄС передбачає встановлення вимог до систем обліку затрат на надання послуг та повноважень органу регулювання щодо перевірки правильності їх застосування. Відповідні норми відсутні в українському законодавстві. Відсутні також вимоги зазначеної директиви стосовно забезпечення прозорості та інформування споживачів щодо діяльності операторів поштового зв'язку, які надають універсальні послуги,

зокрема, йдеться про обов'язок таких операторів регулярно оприлюднювати інформацію про умови надання універсальних послуг та рівні якості, публікувати щорічний звіт про контроль їх роботи, інформацію про кількість скарг та спосіб, у який вони були вирішені. Також це стосується вимоги законодавства ЄС щодо аудиту та оприлюднення фінансових звітів операторів, які надають універсальні послуги.

Також Директива 97/67/ЄС зобов'язує держави забезпечити створення прозорих, простих та недорогих процедур для розгляду компетентними національними органами скарг користувачів, зокрема у випадках втрати, крадіжки, пошкодження або невідповідності стандартам якості обслуговування.

Слід, зокрема, звернути увагу на визначення в Директиві 97/67/ЄС терміну «постачальник загальних послуг: державний або приватний постачальник поштових послуг, який надає загальну поштову послугу або її частини у державі-члені та про який Комісія одержала повідомлення». Стаття 1 Закону «Про поштовий зв'язок» не відносить до операторів суб'єктів, які надають частину універсальної чи іншої поштової послуги. Внаслідок цього не всі учасники ринку послуг поштового зв'язку підлягають обліку та контролю з боку відповідних органів державної влади. Також доцільно зауважити, що згідно вказаної Директиви «поштові послуги: послуги, які містять збирання (одержання), сортування, транспортування та доставку поштових одиниць (одиниця кореспонденції, адресована в остаточній формі, в якій вона має перевозитись постачальником поштових послуг. Крім одиниць кореспонденції це також можуть бути книжки, каталоги, газети, періодичні видання та поштові пакунки, які містять рекламну продукцію без комерційної вартості або з

нею)».

У Європейському союзі активно підтримується процес поштових реформ. Реорганізація національних поштових ринків має вирішити досить специфічні задачі. Реалізація цих задач має метою створення механізмів, які гарантуватимуть злагоджену роботу поштового сектора, контролюватимуть результати ринкової конкуренції та корегуватимуть будь-які ринкові недоліки. Таке регулювання повинно зробити можливим організацію універсальної служби, контроль за ринком та відповідність установленим правилам, прийнятим у Європейському Союзі.

3.2. Адаптація законодавства країни до права ЄС в сфері поштових відправлень

Відповідно до Конституції України зовнішньополітична діяльність нашої держави спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права.

Невід'ємним складником такого співробітництва є, як зазначено в національному митному законодавстві, – міжнародне співробітництво.

Становлення й розвиток міжнародного митного співробітництва України відбувалися одночасно зі становленням та розвитком її державності [104–114].

Визначивши одним із пріоритетів своєї зовнішньої політики інтеграцію в європейські структури й участь у загальноєвропейських процесах, Україна визначила і магістральний напрямок свого

співробітництва, тобто співробітництва з державами – членами Європейського Співтовариства в сфері міжнародних поштових відправлень [90].

Міжнародне й внутрішньодержавне правове регулювання зближення правових систем європейських держав, беззаперечно, є взаємопов'язаними і взаємозалежними процесами в рамках формування єдиного європейського простору. Кожна європейська держава відповідно до положень національного законодавства самостійно визначає власну придатність до участі у міжнародному співробітництві (форми, напрямки, завдання та його обсяги), а також засоби виконання прийнятих міжнародно-правових зобов'язань.

Проте не завжди положення національного законодавства відповідають вимогам міжнародних відносин на певному етапі їх розвитку та міжнародно-правовим зобов'язанням держави. За такої ситуації держава, якщо вона діє згідно з вимогами принципу *pacta sunt servanda* і є активним учасником міжнародних правовідносин, змушена привести національне митне законодавство у відповідність до визначених міжнародно-правовими актами стандартів регулювання, тобто провести його адаптацію. Відповідна діяльність здійснюється в рамках процесу зближення європейських національних правових систем на основі засобів, передбачених внутрішнім правом держави, визначає ступінь її готовності щодо входження до складу єдиного європейського митного простору.

Адаптація митного законодавства є актуальною і для України. Та незважаючи на те, що компетентними органами нашої держави вже не перший рік здійснюється робота з приведення положень митного законодавства у відповідність до вимог міжнародних стандартів, ще й досі залишаються проблеми, від ефективного розв'язання яких залежать не

лише темпи цього процесу, а й в цілому місце України на політичній мапі світу.

Однією з перших проблем, на наш погляд, є відсутність єдиного, однозначного розуміння поняття “адаптація законодавства” в законодавстві України.

Офіційна поява терміна “адаптація законодавства” у змісті нормативно-правових актів України відбулася після набуття чинності положень УПС, тобто після 1 березня 1998 р.

Так, в Указі Президента України “Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу” від 11 червня 1998 р. № 615/98 зазначалося: “Адаптація законодавства України передбачає реформування її правової системи та поступове приведення у відповідність із європейськими стандартами і охоплює приватне, *митне*, трудове, фінансове, податкове законодавство, ... , а також інші галузі, визначені Угодою про партнерство та співробітництво. Важливим чинником реформування правової системи України слід вважати участь України у конвенціях Ради Європи, які встановлюють спільні для цієї організації та ЄС стандарти” [56].

Етапами правової адаптації було визначено: імплементація УПС, укладання галузевих угод, приведення чинного законодавства України у відповідність із стандартами ЄС, створення механізму приведення проектів актів законодавства України у відповідність із нормами ЄС.

Тобто проведення адаптації законодавства України планувалося, з одного боку, з метою реформування національної правової системи в цілому відповідно до вимог європейських стандартів, в рамках процесу правової адаптації України до положень сучасної європейської системи права (у широкому розумінні), а з іншого, коли мова йшла про приведення

чинного законодавства України у відповідність із стандартами ЄС, розглядалося лише в як один із етапів цього процесу (у вузькому розумінні).

Трохи згодом Постановою Кабінету Міністрів України “Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 16 серпня 1999 р. № 1496 адаптацію законодавства України до законодавства ЄС було визначено як процес зближення та поступового приведення законодавства України у відповідність із законодавством ЄС. Метою адаптації законодавства було визначено: забезпечення відповідності законодавства України зобов’язанням, що випливають з УПС, інших міжнародних договорів, що стосуються співробітництва України з ЄС; розвитку національного законодавства у напрямі його зближення із законодавством ЄС та забезпечення високого рівня підготовки в Україні проектів актів законодавства; створення правової бази для інтеграції України до ЄС [57].

По різному поняття адаптації законодавства визначено і в Законі України “Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації національного законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 21 листопада 2002 р. № 228-IV та Законі України “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу” від 18 березня 2004 р. № 1629-IV. Так, відповідно до положень Закону від 21 листопада 2002 р. адаптація законодавства України до законодавства ЄС – це поетапне прийняття та впровадження нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства ЄС [133]. А згідно із Законом від 18 березня 2004 р. під адаптацією законодавства слід розуміти процес приведення законів України та інших нормативно-правових актів у відповідність з

acquis communautaire – правовою системою ЄС, яка включає акти законодавства ЄС (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейського Співтовариства, Спільної зовнішньої політики та політики безпеки і Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ [58].

Щодо розуміння даного поняття в праві ЄС, то відомий його дослідник В. Кернз зазначає наступне: “Поняття *acquis communautaire* настільки ж важко перекласти, наскільки й пояснити. Ні обсяг, ні повний зміст цього терміна не описані в основоположних документах Співтовариства. Слово *acquis* є французьким терміном, який виражає всю сукупність норм Співтовариства та прав і принципів, що з них походять. Стосовно Співтовариства деякі автори описують це як так звані правові досягнення Співтовариства, тобто всю сукупність норм, які складаються з:

- основоположних договорів і міжнародних документів Співтовариства;
- похідного законодавства;
- судових прецедентів (Суду Європейських Співтовариств) і квазісудових рішень (наприклад, рішення Комісії щодо конкуренції), винесених інституціями Співтовариства;
- юридично необов’язкових актів, таких як позиції і рекомендації, зазначені в ст. 189 Договору про заснування Європейського Співтовариства, а також резолюцій, прийнятих такими інституціями, як Європейський Парламент та Рада Міністрів” [42, С. 38–39]. Слід зауважити, що (на сьогоднішній день) зміст ст. 189 Договору про заснування Європейського Співтовариства викладено в ст. 249 оновленої його редакції.

На думку українських науковців, зокрема, М. М. Микієвича і З. М. Мозіля, “поняття “*acquis communautaire*” охоплює усю сукупність норм,

правил, принципів, концепцій, доктрин, понять та відображає специфіку правової системи ЄС, який є міжнародним об'єднанням *sui generis*. Досягнення відповідності національної правової системи “*acquis communautaire*” є свідченням високого рівня інтеграції держави у правовий простір ЄС” [66, С. 585].

А. Р. Петров, розглядаючи сукупність усіх елементів правової системи ЄС, доходить висновку, що “правова система” є найбільш тотожним поняттям для *acquis communautaire* [103, С. 143].

У цьому зв'язку доречним виглядає зауваження В. Кернза, що “*acquis communautaire* – більш ніж наукова концепція. Це система норм і принципів, яка потребує подальшої підтримки і розвитку. На цьому аспекті було зроблено наголос у Договорі про ЄС, зокрема в ст. “В” і “С”, які вимагають, щоб Союз “повною мірою забезпечував дотримання... і спирався на *acquis communautaire*”. За допомогою Амстердамського договору він отримав статус одного з основних принципів, на яких базується Співтовариство” [42, С. 39].

Таким чином, якщо об'єднати змістові частини вищевказаних дефініцій, то можна сформулювати наступне визначення: адаптація законодавства України – це процес перегляду змісту чинних норм, розробки, прийняття та впровадження нових норм законодавства України відповідно до положень та вимог *acquis communautaire*.

Важливо також зазначити, що держави – члени ЄС постійно вдосконалюють *acquis communautaire* як в цілому, так і в окремих його частинах, у тому числі і в галузі міжнародного поштового відправлення. Тому своєчасне ознайомлення з нововведеннями в праві ЄС і врахування особливостей їх форми та змісту під час планування конкретних заходів з проведення адаптації законодавства України чи перегляду вже існуючих

планів повинно стати одним з головних завдань всіх органів державної влади України, що залучені до проведення адаптації національного законодавства до вимог *acquis communautaire*. Важливим також є розширення кола таких органів, але не за їх кількістю, а за гілками влади, до яких вони віднесені.

Польський науковець А. Лазовський з цього приводу зазначав, що здійснення процесу адаптації відбувається шляхом постійного вдосконалення національного законодавства завдяки внесенню змін до змісту чинних норм, анулюванню окремих норм, а в деяких випадках – прийняттю цілком нових нормативно-правових актів.

Закон України «Про поштовий зв'язок», прийнятий у 2001 році (з наступними змінами 2004, 2010, 2011 років), а також видані відповідно до нього підзаконні акти в ряді положень не узгоджуються з Директивою 97/67/ЄС (із змінами та доповненнями). Повноваження Національної комісії з питань регулювання зв'язку (надалі - НКРЗ) у сфері поштового зв'язку та процедури їх здійснення не в повній мірі відображають вимоги Директиви, зокрема - відсутні механізми забезпечення дотримання правил конкуренції у поштовому секторі, - функції контролю обмежені наглядом за додержанням ліцензійних умов, - нерегульованими є процедури моніторингу та регулювання щодо забезпечення надання універсальних послуг. Закон «Про поштовий зв'язок» не регулює питань надання операторами поштового зв'язку інформації до НКРЗ, необхідної для виконання покладених на неї функцій, а також не містить повноважень НКРЗ з визначення обсягів інформації, яка повинна надаватись операторами. Закон України «Про поштовий зв'язок» передбачає надання «універсальних послуг», проте гарантії забезпечення їх надання недостатні, зокрема, через відсутність механізмів їх фінансового забезпечення.

Законодавство України не містить положень щодо порядку розрахунку собівартості універсальних послуг та компенсації операторам збитків від їх надання, що не узгоджується з Директивою 97/67/ЄС.

Згідно з Директивою 97/67/ЄС до загальної послуги входить, як мінімум: приймання, сортування, транспортування та розсилання поштової кореспонденції вагою до 2 кг. та поштових пакунків вагою до 10 кг., а також послуги рекомендованої пошти та страхування кореспонденції. Перелік універсальних послуг, встановлений Правилами надання послуг поштового зв'язку (постанова КМУ від 05.03.09 N 270) не встановлює граничної ваги для поштової кореспонденції та не містить послугу страхування кореспонденції. Існує також ряд невідповідностей в питаннях доступу до ринку послуг поштового зв'язку. Згідно з Директивою 97/67/ЄС види діяльності у поштовому секторі, які не підлягають ліцензуванню здійснюються на основі «загального дозволу», що може передбачати процедури реєстрації або декларування такої діяльності. Законодавство України не містить вимог та процедур реєстрації (декларування) для послуг поштового зв'язку, які не ліцензуються.

Директива 97/67/ЄС із змінами від 20.02.2008 р. передбачає запровадження індивідуальних ліцензій для послуг, які підпадають під визначення загальних. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» передбачає ліцензування пересилання поштових переказів, простих та реєстрованих листів, поштових карток, бандеролей та посилок вагою до 30 кг. Правила відносять до універсальних послуги з пересилання: поштових карток, листів, бандеролей, секограм - простих та рекомендованих; посилок вагою до 10 кг. Враховуючи, що пересилання посилок з оголошеною цінністю, а також посилок без оголошеної цінності масою понад 10 кг законодавством України не віднесено до універсальних

послуг, доцільно розглянути питання про можливість надання цих послуг без отримання ліцензії, на основі загального дозволу. Застереження до Директиви 97/67/ЄС від 20.02.2008 р., які містять ряд норм, спрямованих на подальшу лібералізацію ринку послуг поштового зв'язку, не знайшли відображення в Законі «Про поштовий зв'язок». Зокрема це стосується статті 11а Директиви, яка передбачає, що з огляду на необхідність захисту інтересів користувачів та/або поширення конкуренції держави можуть ухвалювати заходи для забезпечення доступу до поштової мережі та елементів поштової інфраструктури або послуг, які надаються в межах загальних послуг (система поштових кодів, адресна база даних, поштові скриньки, скриньки для доставки, інформація про зміну адреси, служба перенаправлення та послуга повернення до відправника). Законодавство України не містить положень щодо забезпечення доступу до елементів поштової інфраструктури. Також потребує перегляду, відповідно до вимог Директиви, закріплене у ст. 15 Закону України «Про поштовий зв'язок» виключне право національного оператора на встановлення поштових скриньок на всій території держави.

В українському законодавстві існує ряд проблемних питань, пов'язаних з державним наглядом (контролем) у сфері надання послуг поштового зв'язку. Законодавство України не містить вимог щодо здійснення контролю операторів, які надають універсальні послуги не менше одного разу на рік., як того вимагає Директива 97/67/ЄС.

В Україні такі процедури встановлені законодавством про звернення громадян, законодавство про поштовий зв'язок не встановлює окремих процедур розгляду скарг споживачів послуг поштового зв'язку. Доцільно доповнити Закон «Про поштовий зв'язок» відповідними нормами. Потребує корегування також термінологія українського законодавства про поштовий

зв'язок, зокрема це стосується таких визначень, як «пункти доступу» «розподіл» «одиниця кореспонденції» «застрахована кореспонденція» та «міжнародна пошта», «приймання поштового відправлення» та інші.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз правового регулювання міжнародних поштових відправлень дозволив дійти такі висновків:

1. Уточнено поняття міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень – це один із видів спільної діяльності держав, спрямованої на узгодження їх інтересів та досягнення спільних цілей у вирішенні митних питань поштових відправлень, на основі загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права.

Встановлено, що сучасному міжнародному співробітництву в сфері міжнародних поштових відправлень властиві такі основні ознаки:

1. Воно є різновидом міжнародного співробітництва, елементом системи міжнародних відносин, і його характер та зміст залежать від їх сутності.

2. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень – це один із видів спільної діяльності держав в особі уповноважених на те органів, яка виникає на основі формування й цілеспрямованого проведення ними зовнішньої політики, що ґрунтується на спільності або збігові державних інтересів.

3. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень слід відрізнити від взаємної адміністративної допомоги (або взаємодопомоги) з митних питань.

4. Участь у міжнародному співробітництві в сфері міжнародних поштових відправлень є не стільки правом, скільки обов'язком держав.

5. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень ґрунтується на нормах права.

6. Міжнародне співробітництво в сфері міжнародних поштових відправлень здійснюється з дотриманням певних принципів, які являють собою виражені в нормах права інформативно-керівні ідеї, положення, що визначають зміст галузі права, надають їй цілісність, єдність сукупності правових норм, об'єднаних предметом правового регулювання.

7. Розвиток міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень - об'єктивна необхідність і заінтересованість держав та регіональних інтеграційних організацій у ньому.

Встановено, що видами міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень залежно від об'єкта співробітництва є такі:

- 1) співробітництво з питань спрощення та гармонізації митних процедур;
- 2) співробітництво з питань надання взаємної адміністративної допомоги;
- 3) співробітництво щодо питань боротьби з митними правопорушеннями;
- 4) співробітництво з питань надання митних привілеїв та імунітетів тощо.

Інші види міжнародного співробітництва в сфері міжнародних поштових відправлень класифіковано на підставі таких критеріїв:

- за ступенем відкритості: відкрите (у ньому може брати участь будь-яка держава) і закрите (коло учасників такого співробітництва заздалегідь визначено);
- залежно від спрямованості: прогресивне й регресивне;
- стосовно майбутнього розвитку: перспективне, яке відкриває нові можливості для спільної діяльності (співпраці), й безперспективне –

безвихідне;

– за часовими характеристиками: співробітництво, здійснення якого чітко регламентовано часовими рамками (короткострокове, середньострокове, довгострокове) та безстрокове;

– за формою здійснення: легітимне й нелегітимне тощо.

2. Доведено, що виникнення співробітництва між державами в сфері міжнародних поштових відправлень не можна пов'язувати виключно з діяльністю міжнародних організацій. Воно має глибші корені і розпочалось ще до створення міжнародних організацій.

3. Додатков обгрунтовано, що інтеграція є однією з форм міждержавного співробітництва, яка розширює і поглиблює відносини співробітництва між заінтересованими державами, які в подальшому отримують можливість діяти (співпрацювати) на основі принципу міждержавного співробітництва в рамках певного міждержавного об'єднання.

Специфічна риса інтеграції полягає в її регіональному характері. Вона має тенденцію розвиватися в тих районах світу, де для цього існують необхідні економічні й політичні передумови, та об'єднує переважно сусідні, територіально близько розташовані держави.

4. Встановлено, що в документах СОТ щодо поштових відправлень одним з ключових є положення щодо “єдиної митної території”, “митного простору” та “єдиного митного простору”.

5. Виявлено систему правового регулювання внутрішнього ринку поштових послуг в ЄС: Директива 97/67/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 грудня 1997 року про загальні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства та покращення якості послуг; Директива 2002/39/ЄС Європейського парламенту та Ради від 10 червня

2002 року, яка вносить застереження до Директиви 97/67/ЄС стосовно подальшого відкриття поштових послуг Співтовариства для конкуренції; Директива 2008/6/ЄС Європейського парламенту та Ради від 20 лютого 2008 року про внесення змін до Директиви 97/67/ЄС.

6. Розроблено пропозиції з вдосконалення законодавства України за такими напрямками: механізм фінансового забезпечення гарантій надання універсальних послуг поштового зв'язку; забезпечення безперервності надання універсальних послуг та рівності прав споживачів послуг поштового зв'язку; визначення вимог та процедур реєстрації (декларування) для послуг поштового зв'язку, які не ліцензуються; забезпечення доступу до елементів поштової інфраструктури з метою захисту інтересів користувачів та/або поширення конкуренції; обмеження виключного права національного оператора на встановлення поштових скриньок на всій території держави (шляхом закріплення такого права щодо встановлення поштових скриньок на дорогах); встановлення принципів тарифікації послуг поштового зв'язку; здійснення аудиту та оприлюднення фінансових звітів операторів, які надають універсальні послуги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев С. С. Право на пороге нового тысячелетия. Некоторые тенденции мирового правового развития – надежда и драма современной эпохи / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 2000. – 256 с.
2. Алексеев С. С. Право : азбука – теория – философия : Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
3. Антология кинизма. Фрагменты сочинений кинических мыслителей / [сост. И. М. Нахов]. – М. : Наука, 1984. – 399 с.
4. Бабурин С. Н. Территория государства : правовые и геополитические проблемы / С. Н. Бабурин. – М. : Изд-во Моск. гос. ун-та, 2017. – 480 с.
5. Барановский В. Г. Политическая интеграция в Западной Европе : некоторые вопросы теории и практики / В. Г. Барановский. – М. : Наука, 1983. – 264 с.
6. Баскин Ю. Я. История международного права : монография / Ю. Я. Баскин, Д. И. Фельдман. – М. : Междунар. отношения, 1990. – 208 с.
7. Бахин С. В. Сотрудничество государств по сближению национальных правовых систем : унификация и гармонизация права : дис. ... д-ра юрид. наук. : 12.00.10 / Бахин Сергей Владимирович. – СПб., 2003. – 360 с.
8. Бекашев К. А. Таможенное право : учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / К. А. Бекашев, Е. Г. Моисеев. – М. : ТК Велби, Проспект, 2007. – 360 с.
9. Беляев С. А. Европейское правовое пространство : обзор западноевропейских концепций / С. А. Беляев // Правоведение. – 1990. –

№ 6. – С. 38–45.

10. Білер Г. Вестфальський мир 1648 року (до 350-ї річниці договорів) : монографія / Г. Білер, А. Дмитрієв. – К. : Ін Юре, 1998. – 180 с.

11. Блатова Н. Т. Международное право в документах : учеб. пособие / [сост. Н. Т. Блатова]. – М. : Юрид. лит., 1982. – 856 с.

12. Блатова Н. Т. Международное право в документах : учеб. пособие / [сост. : Н. Т. Блатова, Г. М. Мелков]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М., 2003. – 880 с.

13. Большой экономический словарь / [Агафонова М. Ю., Азрилиян А. Н., Азрилиян О. М. и др.; под ред. А. Н. Азрилияна]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Ин-т новой экономики, 1997. – 864 с.

14. Борисов К. Г. Международное таможенное право : учеб. пособие / К. Г. Борисов. – М. : Изд-во РУДН, 1997. – 224 с.

15. Буткевич В. Г. Міжнародне право. Основи теорії : підручник / В. Г. Буткевич, В. В. Мицик, О. В. Задорожній; за ред. В. Г. Буткевича. – К. : Либідь, 2002. – 608 с.

16. Великий енциклопедичний юридичний словник / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К. : Юрид. думка, 2007. – 992 с.

17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Бусел В. Т., Василега-Дерибас М. Д., Дмитрієв О. В. та ін.; голов. ред. В. Т. Бусел]. – К., Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.

18. Вишневський Л. ЄС + ЄАВТ = Європейська економічна зона / Л. Вишневський // Інформац. бюл. Представництва Європ. коміс. в Україні. Євробюлетень. – 2003. – Лют. – С. 7–9.

19. Гавердовский А. С. Имплементация норм международного права / А. С. Гавердовский. – К. : Выща шк., 1980. – 320 с.

20. Гаврюшенко Т. Підписано Декларацію про наміри щодо імплементації на національному рівні Рамкових Стандартів безпеки та сприяння міжнародній торгівлі / Т. Гаврюшенко // Митниця. – № 2. – 2006. – С. 8–9.

21. Головка О. І. Механізми адаптації законодавства європейських держав до правових стандартів Європейського Союзу / О. І. Головка // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України : монографія / [Акуленко В. І., Андреасян Г. А., Білорицький Г. О. та ін.; за ред. В. Н. Денисова]. – К. : Юстиніан, 2006. – С. 551–568.

22. Декларація про державний суверенітет від 16 лип. 1990 р. № 55-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1990. – № 31. – Ст. 429.

23. Денисов В. Н. Право Європейського Союзу та правопорядок України : механізм взаємодії / В. Н. Денисов, В. І. Муравйов // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України : монографія / [Акуленко В. І., Андреасян Г. А., Білорицький Г. О. та ін.; за ред. В. Н. Денисова]. – К. : Юстиніан, 2006. – С. 540–550.

24. Державна митна служба України : бюл. інформац.-аналіт. митного управління, 2002. – 64 с.

25. Деркач Л. В. Українська митниця : вчора, сьогодні, завтра / Л. В. Деркач. – К. : Книга, 2000. – 544 с.

26. Десмонд Дайнен. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції : пер. з англ. М. Марченко / Десмонд Дайнен. – К. : “К.І.С.”, 2006. – 696 с.

27. Дипломатический словарь : в 3-х т. / [под гл. ред. А. А. Громыко, А. Г. Ковалева, П. П. Севостьянова, С. Л. Тихвинского]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Наука, 1984. – Т. 1 : А – И. – 424 с.

28. Договор об учреждении Евразийского экономического

сообщества. Право и межгосударственные объединения / [Вишняков В. Г., Егизаров В. А., Королев Ю. А. и др.; под общ. ред. В. Г. Вишнякова]. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. – С. 457–468.

29. Додин Е. В. Рамочные Стандарты безопасности и упрощения глобальной торговли / Е. В. Додин // Митна справа. – 2005. – № 4. – С. 9–12.

30. Дюрозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів ; пер. з фр. Є. Марічева, Л. Погорелової, В. Чайковського / Ж.-Б. Дюрозель. – К. : Основи, 1999. – 903 с.

31. Евразийское экономическое сообщество. Правовые и экономические основы : учеб. пособие для вузов / [Алексий П. В., Бобоев М. Р., Кулматов Т. Ш., Мамбеталиев Н. Т.; под ред. А. И. Манжосова]. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 2017. – 271 с.

32. Европейская аграрная интеграция / [Гуревич А. М., Лисовский Ю. П., Назаров В. А. и др.; отв. ред. В. А. Мартынов]. – М. : Наука, 1967. – 236 с.

33. Европейское право : учеб. для вузов / [Водолагин С. В., Козлов Е. Ю., Наку А. А. и др.; под общ. ред. Л. М. Энтина]. – М. : НОРМА, 2012. – 720 с.

34. Европейское сообщество : регулирование интеграционных процессов : монография / [Барановский В. Г., Гуяш Й., Гарай К. и др.; отв. ред. М. М. Максимова, Ю. В. Шишков, Т. Паланкаи]. – М. : Наука, 1986. – 272 с.

35. Ершов А. Д. Международные таможенные отношения : учеб. пособие – СПб. : ИВЭСЭП, С.-Петербург. фил. РТА, Знание, 2000. – 207 с.

36. Європейська інтеграція України : політико-правові проблеми : монографія / [Горбатенко В. П., Бігун В. С., Башицький Ю. Л. та ін.; за ред.

В. П. Горбатенко]. – К. : Юрид. думка, 2005. – 332 с.

37. Жамкочьян С. С. Обсуждение проекта модельного Таможенного кодекса СНГ (Межпарламентская Ассамблея Содружества Независимых Государств, 16.12.2004) / С. С. Жамкочьян // Ученые записки. – 2005. – № 1. – С. 293–296.

38. Западноевропейская интеграция и мировая экономика : монография / [Валки Л., Грабска В., Гюндель Р. и др.; ред. кол. : Х. Ноков, Т. Паланкай, Р. Гюндель и др.]. – М. : Мысль, 1979. – 352 с.

39. Илюхина Р. М. Лига Наций 1919–1934 / Р. М. Илюхина. – М. : Наука, 1982. – 360 с.

40. История дипломатии : в 4 т. / [под ред. А. А. Громыко, И. Н. Земскова, В. А. Зорина, В. С. Семенова, С. Д. Сказкина, В. М. Хвостова]. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Полит. лит., 1965. – Т. 3 : Дипломатия на первом этапе общего кризиса капиталистической системы. – 832 с.

41. Кашкин С. Основные положения новой Конституции для Европы / С. Кашкин, А. Четвериков // Рос. юстиция. – 2004. – № 6. – С. 53–59.

42. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу : навч. посіб. ; пер. з англ. В. Ісакович / В. Кернз. – К. : Знання, КОО, 2014. – 381 с.

43. Клян Ф. Актуальні питання гармонізації українського митного законодавства із законодавством ЄС / Ф. Клян // Міжнар. приватне право. – 2007. – № 1. – С. 46–50.

44. Коваль Т. Щодо перебування Місії Європейської Комісії на українсько-молдовській ділянці державного кордону України / Т. Коваль // Митниця. – 2006. – № 4. – С. 4–7.

45. Ковальова О. Зближення законодавства Європейського Союзу з правовими системами держав – кандидатів на вступ до ЄС / О. Ковальова //

Право України. – 2003. – № 9. – С. 138–142.

46. Козырин А. Н. Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран / А. Н. Козырин. – М. : Моск. гос. ин-т. междунар. отношений, 1994. – 146 с.

47. Кондаков Н. И. Логический словарь / Н. И. Кондаков. – М. : Наука, 1970. – 656 с.

48. Конституции государств Европы : в 3 т. / [под общ. ред. и с вступ. ст. Л. А. Окунькова]. – М. : НОРМА, 2001. – Т. 2. – 2001. – 840 с.

49. Конституційні акти Європейського Союзу. Ч. I / [упоряд. : Г. Друзенко; за заг. ред. Т. Качки]. – К. : Юстиніан, 2005. – 512 с.

50. Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

51. Концепція модернізації діяльності митної служби України : наказ Держ. мит. служби України від 17 жовт. 2006 р. № 895 // Митний брокер. – 2006. – № 11. – С. 24–28.

52. Кормич Б. А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції / Б. А. Кормич // Митна справа. – 2006. – № 5. – С. 11–17.

53. Курс международного права : в 7 т. / [Бардина М. П., Войтович С. А., Колосов Ю. М. и др.; отв. ред. Е. Т. Усенко]. – М. : Наука, 2016. – Т. 7 : Международно-правовые формы интеграционных процессов в современном мире. – 328 с.

54. Левин Д. Б. Актуальные проблемы теории международного права / Д. Б. Левин. – М. : Наука, 1974. – 264 с.

55. Левин Д. Б. История международного права / Д. Б. Левин. – М. : Изд-во Ин-та междунар. отношений, 1962. – 136 с.

56. Левин Д. Б. Международное сотрудничество и международное право / Д. Б. Левин // Сб. юрид. фак. Одес. гос. ун-та. – Одесса, 1954. – Т. 2.

– С. 67–75.

57. Мазур А. В. Митне регулювання : європейський вимір та новий міждержавний стандарт / А. В. Мазур // Митна справа. – 2006. – № 5. – С. 17–24.

58. Манфред А. З. Традиции дружбы и сотрудничества. Из истории русско-французских и советско-французских связей / А. З. Манфред. – М. : Наука, 1967. – 332 с.

59. Марков Л. Н. Очерки по истории таможенной службы / Л. Н. Марков. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1987. – 160 с.

60. Международное торговое право : некоторые вопросы теории и практики : [сб. ст. / под ред. В. И. Лисовского]. – М. : Международ. отношения, 1979. – 272 с.

61. Международные политические, экономические и общественные организации : словарь-справочник / [Аликин Б., Аполлонов Г., Асанов Д. и др.]. – М. : Политиздат, 1966. – 272 с.

62. Международные экономические организации : справ / Редкол. : В. П. Солодовников (гл. редкол.) и др. – 2-е изд., доп. – М. : Изд-во АН СССР, 1962. – 1111 с.

63. Международные экономические организации : справочник / [Ахрамович Р. Т., Борисов С. И., Вагонов Б. С. и др.; под ред. И. О. Фаризова]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 424 с.

64. Меморандум між Державною митною службою України і Митним Директоратом Словацької Республіки щодо практичної реалізації положень Угоди між Україною і Словацькою Республікою про співробітництво та взаємодопомогу в галузі митної справи від 4 квіт. 2001 р. // Офіц. вісн. України. – 2004. – № 34. – Ст. 2310.

65. Меморандум про взаєморозуміння між державами – учасницями

ГУУАМ по сприянню торгівлі та транспортуванню// Офіц. вісн. України. – 2004. – № 26. – Ст. 1739.

66. Микієвич М. М. Правове регулювання торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом / М. М. Микієвич, З. М. Мозіль // Взаємодія міжнародного права з внутрішнім правом України : монографія / [Акуленко В. І., Андреасян Г. А., Білорицький Г. О. та ін.; за ред. В. Н. Денисова]. – К. : Юстиніан, 2006. – С. 569–589.

67. Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенція МДП) 1975 р. // Офіц. вісн. України. – 2007. – № 3. – Ст. 138.

68. Митне регулювання в ЄС та Україні : порівняльно-правове дослідження : наук.-практ. посіб. / [Мароха В., Олійник Н., Омельченко О. та ін.; за наук. ред. А. В. Мазура]. – К. : ТОВ Ніка-Принт, 2005. – 832 с.

69. Митний кодекс України від 11 лип. 2002 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.

70. Мицик В. В. Еволюція міжнародно-правового регулювання міжнародних митних відносин / В. В. Мицик // Вісн. Київ. ун-ту. – Сер. суспільно-політичні науки. – 1991. – № 4. – С. 62–67.

71. Мицик В. В. Поняття, місце і роль сучасного митного права та його складових : міжнародного, національного і позитивного митного права країни / В. В. Мицик // Укр. часоп. міжнар. права. – 1994. – № 1. – С. 73–82.

72. Міжнародне право : навч. посіб. / [Буроменський М. В., Кудас І. Б., Маєвська А. А. та ін.; за ред. М. В. Буроменського]. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.

73. Міжнародне право : основні галузі : підручник / [Буткевич В. Г., Войтович С. А., Григоров О. М. та ін.; за ред. В. Г. Буткевича]. – К. :

Либідь, 2004. – 816 с.

74. Міжнародні інтеграційні процеси сучасності : монографія / [Будкін В. С., Грінченко Ю. Л., Дудченко М. Л. та ін.; А. С. Філіпенко (кер. авт. кол.)]. – К. : Знання України, 2004. – 304 с.

75. Мкртумян С. И. Правовое обеспечение таможенного сотрудничества стран – членов СЭВ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.10 / С. И. Мкртумян. – К., 1983. – 22 с.

76. Моїсеєнко А. Міжнародна конференція з митного співробітництва на кордонах в рамках нової політики сусідства / А. Моїсеєнко, С. Судак // Митниця. – 2005. – № 4. – С. 4–7.

77. Моравецкий В. Функции международной организации : пер. с пол. Г. Б. Борина, Н. Г. Прудковой; под ред. и с вступ. ст. Г. И. Морозова / В. Моравецкий. – М. : Прогресс, 1976. – 384 с.

78. Морозов Г. И. Международные организации. Некоторые вопросы теории. – 2-е изд., доп. / Г. И. Морозов. – М. : Мысль, 1974. – 336 с.

79. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т. Н. Нешатаева. – М. : Дело, 1998. – 272 с.

80. Новая философская энциклопедия : в 4 т. / науч.-ред. совет : В. С. Степин (пред. совета) и др. – М. : Мысль, 2001. – Т. 3 : Н – С. – 696 с.

81. Огляд стану адаптації законодавства України до *acquis communautaire*. – К. : Професіонал, 2007. – 544 с.

82. Основи права Європейського Союзу : нормат. матеріали / за заг. ред. М. В. Буроменського. – Х. : Яшма, 2005. – 236 с.

83. Паньков В. С. Общеввропейское экономическое пространство : возможности и перспективы / В. С. Паньков // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2003. – № 3. – С. 24–30.

84. Перепелкин С. М. Перспективы таможенного сотрудничества Украины и Российской Федерации / С. М. Перепелкин, Т. Л. Сыроед // Акад. вестн. Ростов. фил. РТА. – 2007. – № 5. – С. 27–30.

85. Перепьолкін С. М. Адаптація митного законодавства України до вимог *acquis communautaire* на прикладі режиму тимчасового ввезення (вивезення) / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2006. – № 4. – С. 12–18.

86. Перепьолкін С. М. Еволюція європейського міждержавного митного співробітництва / С. М. Перепьолкін // Вісн. Харк. ун-ту внутр. справ. – 2007. – Вип. 37. – С. 244–251.

87. Перепьолкін С. М. Конституція для Європи як джерело митного права ЄС / С. М. Перепьолкін // Економічна безпека держави в умовах інтеграції до світового співтовариства : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 24-25 листоп. 2005 р.). – Д. : Акад. мит. служби України, 2005. – С. 192–193.

88. Перепьолкін С. М. Концепція формування єдиного європейського митного простору / С. М. Перепьолкін // Актуальні проблеми економічної безпеки та митної політики України : матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 17 жовт. 2008 р.). – Д. : Акад. мит. служби України, 2008. – Т. 1. – С. 394–397.

89. Перепьолкін С. М. Міжнародне митне співробітництво : Рамкові стандарти Всесвітньої митної організації / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2007. – № 1. – С. 6–11.

90. Перепьолкін С. М. Міжнародне співробітництво України та Європейського Союзу в галузі митної справи / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2006. – № 6. – С. 23–26.

91. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти захисту національних інтересів України і Рамкові Стандарти ВМО з безпеки та

полегшення світової торгівлі / С. М. Перепьолкін // Митна політика та актуальні проблеми економічної безпеки України на сучасному етапі: матеріали наук.-практ. конф. курсантів, студентів та молодих науковців (м. Дніпропетровськ, 30 берез. 2007 р.). – Д. : Акад. мит. служби України, 2007. – С. 165–166.

92. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного режиму тимчасового ввезення (вивезення) / С. М. Перепьолкін // Запорізькі правові читання: щорічна міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 18-19 трав. 2006 р.) : тези доп. / за заг. ред. С. М. Тимченка і Т. О. Коломієць. – Запоріжжя : Запоріз. нац. ун-т, 2006. – С. 287–289.

93. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія / С. М. Перепьолкін. – Д. : Акад. мит. служби України, 2008. – 180 с.

94. Перепьолкін С. М. Місце міжнародних договорів України в законодавстві України з питань митної справи / С. М. Перепьолкін // Митна справа в Україні : теорія і практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.-форуму випускників, курсантів, студентів та молодих науковців (м. Дніпропетровськ, 28 берез. 2008 р.). – Д. : Акад. мит. служби України, 2008. – Ч. 2. – С. 117–121.

95. Перепьолкін С. М. Місце міжнародних договорів України з питань митної справи в національній системі права / С. М. Перепьолкін // Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ : зб. наук. пр. – 2008. – № 2. – С. 119–125.

96. Перепьолкін С. М. Поняття та класифікація міжнародного митного співробітництва / С. М. Перепьолкін // Митна справа. – 2008. – № 1. – С. 22–25.

97. Перепьолкін С. М. Становлення концепції міжнародного

співробітництва в міжнародному праві / С. М. Перепьолкін // Юриспруденція ХХІ століття : теорія та практика : зб. тез – Д. : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – С. 64–70.

98. Перепьолкін С. М. Україна – суб'єкт міжнародного митного права / С. М. Перепьолкін // Митне право України : навч. посіб. / [Кувакін С. В., Мазур А. В., Перепьолкін С. М. та ін.; за заг. ред. В. В. Ченцова]. – К. : Істина, 2007. – С. 269–313.

99. Перепьолкін С. М. Україна – суб'єкт міжнародного митного співробітництва / С. М. Перепьолкін // Практикум з митного права : навч.-метод. посіб. / Карасташова І. М., Мазур А. В., Перепьолкін С. М. та ін.; за ред. А. В. Мазура. – 2-ге вид. – Д. : Акад. мит. служби України, 2007. – С. 105–114.

100. Перепьолкін С. М. Щодо відповідності законодавства України з питань митної справи положенням Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур на прикладі боротьби з порушеннями митних правил: теоретичний і практичний аспекти / С. М. Перепьолкін // Сучасні проблеми розвитку юридичної науки: всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (м. Харків, 30-31 жовт. 2007 р.) : тези доп. та наук. повідомл. / за заг. ред. А. П. Гетьмана. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2008. – С. 166–169.

101. Перепьолкін С. М. Щодо перспективних напрямів митного співробітництва України з державами Європейського регіону / С. М. Перепьолкін // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : IV міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірантів і молодих науковців (м. Луцьк, 17-18 трав. 2007 р.) : тези доп. / за ред. В. Й. Лажніка і С. В. Федонюка. – Луцьк : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-т, 2007. – С. 234–236.

102. Перепьолкін С. М. Щодо проблеми вступу України в Європейський Союз / С. М. Перепьолкін // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво : міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспірантів і молодих науковців (м. Луцьк, 19-20 трав. 2005 р.). – Л. : РВВ “Вежа” Волин. держ. ун-т, 2005. – С. 131–133.

103. Петров Р. А. Поняття “*acquis communautaire*” у праві Європейського Союзу / Р. А. Петров // Право України. – 2003. – № 9. – С. 142–146.

104. Підсумки роботи митних органів України у 1995 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 1996. – 137 с.

105. Підсумки роботи митних органів України у 1996 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 1997. – 158 с.

106. Підсумки роботи митних органів України у 1997 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 1998. – 176 с.

107. Підсумки роботи митних органів України у 1998 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 1999. – 141 с.

108. Підсумки роботи митних органів України у 1999 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2000. – 153 с.

109. Підсумки роботи митних органів України у 2000 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2001. – 175 с.

110. Підсумки роботи митних органів України у 2001 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2002. – 168 с.

111. Підсумки роботи митних органів України у 2002 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2003. – 178 с.

112. Підсумки роботи митних органів України у 2003 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2004. – 163 с.

113. Підсумки роботи митних органів України у 2004 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2005. – 85 с.

114. Підсумки роботи митних органів України у 2005 р. : інформац.-аналіт. зб. – К. : Держ. мит. служба України, 2006. – 105 с.

115. Политическая энциклопедия : в 2 т. / науч.-ред. совет : Г. Ю. Семигин (пред. совета) и др. – М. : Мысль, 2000. – Т. 2 : Н – Я. – 704 с.

116. Поршнев Б. Ф. Франция, Английская революция и европейская политика в середине XVII в. / Б. Ф. Поршнев. – М. : Наука, 1970. – 388 с.